

EL PERFET SIMPLE: EXTENSIÓ I ÚS A COMENÇAMENT DEL SEGLE XXI¹

1. INTRODUCCIÓ

Els manuals de dialectologia catalana² i les gramàtiques que incorporen informacions dialectals³ coincideixen a situar el perfet simple (o passat simple, denominació adoptada darrerament), amb graus d'ús diferents, en les àrees valenciana, mallorquina i eivissenca. A la resta del domini lingüístic català —tret de l'Alguer— preval el perfet perifràstic. L'ús d'aquest temps s'associa a un registre elevat, especialment en l'àmbit de l'escriptura. Les referències geogràfiques esmentades perduren des de final de segle XIX. Per posar un exemple, Tomàs Forteza, en la seva *Gramàtica de la*

1. Aquest treball s'ha desenvolupat en el marc del projecte d'investigació HUM2004-01504.

2. Veny (1984: 92), en parlar de l'àrea balear, afirma: «El perfet sintètic [...] només és conegut en eivissenc, però amb la persona 1 gairebé insòlita, i alternant el paradigma amb el perifràstic [...], que és el predominant». Pel que fa a l'àrea valenciana, Veny (1984: 164-165) s'expressa en termes molt generals: «El pretèrit indefinit (tipus *cantí*) té força vitalitat si bé no és general a tot el domini». Alegre (1991: 142) indica, en fer referència a l'eivissenc, que aquest subdialecte «conserva, com en valencià, les formes personals del pretèrit perfet simple, que a la resta del domini han estat substituïdes per les del pretèrit perfet perifràstic en la parla quotidiana, però mantingudes en contextos formals. [...] Actualment s'observa en els parlants joves la caiguda en desús de la primera persona del singular, la qual és substituïda per la forma perifràstica. I en referir-se al valencià, Alegre (1991: 212) destaca que «un nombre considerable de comarques, sobretot les centrals (Baix Palància, Camp de Llíria, Hortes de València i Gandia, Ribera de Xúquer i Vall d'Albaida), mantenen totes les formes del pretèrit perfet simple, les quals han estat substituïdes en quasi tota la resta de domini lingüística (excepte en eivissenc) per les formes perifràstiques [...]. El perfet simple perd terreny, a benefici del perifràstic».

3. Moll (1933: 180) fa les consideracions següents: «La forma de primera persona singular no s'usa en el llenguatge parlat, fora del valencià i l'eivissenc. Aquest darrer dialecte posseeix també la forma *canté*. Les altres persones del perfet simple també tenen poca vitalitat en la llengua viva, car no es conserven fora del valencià, l'eivissenc i el mallorquí». Sanchis Guarner (1993: 195) indica que «les formes simples del perfet [...] en realitat són usades en la llengua parlada només en les comarques valencianes centrals i en les Illes Balears. En la Regió Valenciana és emprat el perfet simple al Sud de la Plana, a Morvedre, Camp de Llíria, Horta de Gandia i Vall d'Albaida, i així mateix reapareix en el camp d'Elx i a l'extrem meridional de la llengua». Cf. Badia (1994: 545-548) quant a l'extensió i ús de les dues formes de perfet. Vegeu també les referències a Perea (2002b: 630-631, 640-641) en relació amb l'estructura i l'abast del passat simple i del passat perifràstic.

lengua catalana (1915), assenyalava, a grans trets, per a aquest temps, els mateixos límits —valencià, mallorquí i eivissenc— que s'han indicat més amunt.

Amb la voluntat de revisar la vigència d'aquestes fronteres i de delimitar el territori on el perfet simple encara és viu avui en dia, aquest treball es proposa d'acomplir els objectius següents: a) estudiar l'evolució en l'ús d'aquest temps mitjançant la comparació dels resultats obtinguts en tres enquestes de caràcter oral efectuades al llarg del segle xx; b) comprovar-ne la vitalitat; c) detectar-ne les vacil·lacions en l'ús; d) determinar les persones d'aquest temps que tenen tendència a ser substituïdes o que alternen amb les solucions perifràstiques; i e) considerar si aquest temps es troba, en algunes àrees dialectals, en recessió. Prèviament, es farà una breu referència al progressiu procés de substitució que aquest temps experimentà des del moment que la forma perifràstica es va gramaticalitzar.

2. UN COP D'ULL A LA HISTÒRIA: EL PROCÉS DE SUBSTITUCIÓ DEL PERFET SIMPLE PEL PERFET PERIFRÀSTIC

Com indica Moll (1991: 156), el català va adoptar les dues classes de pretèrit perfet —febles i forts— propis del llatí, amb tendència, per analogia, a substituir-ne els forts pels febles. Les formes del llatí clàssic van experimentar una complexa evolució formal per raó de l'acció d'un bon nombre de tendències fonètiques regulars i de canvis analògics (Moll 1991: 156-162 i Badia 1981: 352-260), les quals van ocasionar, com assenyala Pérez Saldanya (1998: 219; 244-246), importants problemes de naturalitat morfològica. L'evolució fonètica regular pròpiament dita d'aquest temps té lloc, segons aquest autor, durant els segles VII-XIII. Entre els segles XIII-XVI es produeixen no sols un seguit de canvis analògics sinó que també té lloc el desenvolupament i la gramaticalització de la perífrasi formada per *vado* + l'infinitiu del verb corresponent en un perfet perifràstic. L'existència de la forma perifràstica determina la substitució progressiva del perfet simple, fet que té lloc durant els segles XVI-XX, i la desaparició d'aquest temps en les varietats rossellonesa, algueresa, central i nord-occidental, i en una part del balear i del valencià.

Diversos estudis, que no es poden examinar aquí, atès que el contingut s'allunya de l'objectiu d'aquest escrit, s'han proposat de determinar la gènesi i l'evolució del perfet perifràstic en català i en altres llengües romàniques. Cal destacar, per la seva importància, els treballs de Colón (1978a i 1978b), que proven documentalment el sentit de passat que aquesta perífrasi va adquirir i, per tant, la seva equivalència absoluta amb el perfet sintètic. Altres contribucions, com les de López García (1979), Bruguera (1981), Pérez Saldanya (1996 i 1998) o Vallduví (1988), han estat revistes darrerament per Gulsoy (2001, 26-35), el qual al seu torn ha volgut incidir

novament en les causes de la formació d'aquesta perífrasi que acabà tenint el sentit de passat i en els motius de la pèrdua del valor de desplaçament del verb auxiliar.

Tot i l'interès d'oferir una explicació plausible sobre l'origen i el desenvolupament del perfet perifràstic del català, en contrapartida, no s'ha parat gaire esment en el que ocorre en l'altre platet de la balança; és a dir, quan i per què s'inicia el procés de substitució —i òbviament de desaparició— de la forma simple. Els treballs de Colón⁴ (1978b) i de Pérez Saldanya (1998) són els únics que donen compte, des de dos punts de vista diferents, però complementaris, de l'origen i de les causes de la reducció dels àmbits d'ús del perfet simple.

Colón (1978b: 130) explica que durant la primera meitat del segle XIV el perfet perifràstic era prou estès i que l'ús se n'havia generalitzat a final d'aquell segle, en convivència amb el perfet simple, i constata a més (162) que actualment aquesta darrera forma «ha desaparegut de la parla viva», llevat dels indrets on encara es manté (163). Per delimitar-los, Colón es basa en les referències de Sanchis Guarner, de Barnils i d'Alcover, i n'explica la persistència, i, per tant, l'escassa incidència de la perífrasi, basant-se en criteris sociolingüístics (172-173): a les Balears, pel caràcter conservador del parlar de les illes, fet que justifica molts altres arcaïsmes; al País Valencià, per raó d'haver estat València i no pas Barcelona la capital cultural del domini català durant el segle XV. Tot i que no es poden negligir les sancions que el perfet perifràstic va rebre, considerat popular pels preceptistes i per molts escriptors de l'Edat Mitjana,⁵ els tres segles de silenci literari —l'anomenada i debatuda Decadència— van fer que, davant la inexistència d'una llengua de prestigi, triomfessin les tendències vulgars, i en aquest cas concret es generalitzés el perfet perifràstic, fet que comportà el corresponent arraconament del sintètic.

Aquests criteris, ben versemblants, que fan referència a la història externa, es complementen amb criteris que incideixen en l'estructura interna del sistema verbal del català, que són enumerats per Pérez Saldanya (1996: 92-97 i 1998: 224-226). Des d'aquesta perspectiva, el procés de substitució del perfet simple pel perifràstic es basaria en l'existència d'una sèrie de problemes estructurals i formals d'aquest temps, que provocarien en el primer anomalies i inestabilitat. Aquestes anomalies es poden concretar en quatre aspectes (manca d'uniformitat en el paradigma, fusió de categories, opacitat morfològica a causa d'homofonia i desnivellament sil·làbic), els quals van generar una manca de naturalitat morfològica i van desencadenar que,

4. Agraïxo a Germà Colón les seves orientacions i els seus valuosos comentaris sobre aquest tema.

5. Malgrat els comentaris de Gulsoy (2001: 49), que no hi veu condemna al perfet perifràstic, les *Regles d'esquivar vocables* contenen dues entrades que en sancionen l'ús: 48 «aquests vocables de vaig anar a missa Hierony Pau ne a mi, Pere Miquel Carbonell, no par que sian bons vocables. Més val dir: anar, venguem; no: vam, etc. E axí dic» i (45)49 «vaig anar e vaig venir per aní e venguí, e semblants» (cf. Badia 1999).

en determinades àrees, davant la convivència de dues formes morfològiques amb el mateix valor, els parlants es decantessin per les més transparents i per les menys problemàtiques.

Si, com s'ha vist més amunt, totes les referències al perfet simple s'han fet a expenses de l'atenció que ha rebut el perfet perifràstic, Badia & Cardús (1969) representa un estudi monogràfic sobre la utilització d'aquest temps en el parlar de Barcelona, on s'addueixen exemples d'ús extrets de fonts populars, com ara refranys i endevinalles, contes, cançons populars i poesia tradicional i manifestacions de pietat. Es tracta d'alguna manera de fonts documentals del mateix tipus que fa constar Manunta (1995) en fer referència als perfets simples i perifràstics en alguerès. Tot i l'aportació de documents, el mateix Badia admet que aquest temps és inusual a Barcelona i en una bona part de Catalunya en el vessant oral. Ni el fet que sigui entès —llevat quan es tracta de primeres persones del tipus *fiu*, *viu*, *fui* o *fon*, que, en ser ensenyades en aquesta àrea, desperten, com a mínim, sorpresa— ni el fet que es mantingui viu en frases fetes o en altres estructures fossilitzades no han de fer pensar en una generalització en l'ús d'aquest temps a nivell popular.

A Badia & Cardús (1969), a més, s'argumenta que a Barcelona⁶ és viva la forma simple del verb *deure* (*degué arribar a les quatre*), atesa la impossibilitat de la perífrasi *deure* + infinitiu (**va deure arribar*). Colón (*ap.* Badia & Cardús 1969: 274) ho considerava un cas únic, i ara com ara caldria verificar-ne l'ús mitjançant enquestes. Una petita prospecció desestima actualment l'ús oral de la forma simple en aquests contextos de probabilitat. En aquest cas, el parlant tendeix a mantenir la forma perifràstica mitjançant estructures del tipus: *potser va arribar a les quatre*.

Tret dels indrets on es realitza oralment, l'únic àmbit on el perfet simple es manté, en la majoria de varietats catalanes, és en la llengua escrita, exclouent-ne, però, la primera persona.

3. EL PRETÈRIT PERFET SIMPLE AL LLARG DEL SEGLE XX

Com s'ha indicat més amunt el perfet simple, en el vessant oral, experimenta, per causes diferents, un procés de substitució al llarg de quatre segles, i roman, segons informacions prou recents, ancorat en determinats punts de València i de les Illes Balears. Si s'examinen referències de fa més d'un segle es constata que, amb petites variants, l'àrea geogràfica on aquest temps perviu s'ha mantingut inalterada. Aquest fet no deixa de sorprendre, atesa la difusió de la forma perifràstica en molts indrets i l'efecte eliminador que ha tingut sobre la forma que ara s'examina.

6. Pérez Saldanya (1996) estén aquesta afirmació a tots indrets on el perfet perifràstic s'ha generalitzat.

Al final del segle XIX, Tomàs Forteza, dins la seva *Gramàtica de la llengua catalana*, publicada per Antoni M. Alcover el 1915, fa les consideracions següents en relació amb l'ús del pretèrit perfet tant en la forma simple com en la forma perifràstica: «El pretérito definido compuesto (*vaig*), que tiene exactamente la misma significación que el simple, sustituyendo á éste en el lenguaje oral, ha conseguido desterrar de él á la primera persona y hacer bastante raro el empleo de las demás en casi todas las comarcas donde se habla nuestra lengua» (Forteza 1915: 272).⁷

Fullana (1908: 273), en el marc del Primer Congrés Internacional de la llengua catalana, també al·ludeix al procés de substitució esmentat per Forteza, i després de fer la descripció del perfet simple (o pretèrit definit, com l'anomena) de les tres conjugacions, afirma: «altra particularitat ofereix este temps molt digna de notarse y es l'ús de la forma perifràstica, expressada per mig d'un auxiliar y lo present del verb que's trate [...] Esta forma pot dirse que es hui a més usada, tant en Catalunya, com en Mallorca y València, sobre tot en lo llenguatge vulgar».⁸ No són gens negligibles, i es reprendran més endavant, les connotacions de vulgaritat que, per a aquest autor, porta implícites la forma perifràstica.

D'altra banda, Antoni M. Alcover, en fer referència a aquest temps i en especial a la conservació de la primera persona, diu:

Aquesta forma de pretèrit, general primer a tot el territori de la llengua, devers el segle XVI se començà a perdre, i avui sols subsisteix dins la pagesia d'Eivissa⁹ i alguns endrets del reine de València. La trobarem a Nules, el Puig, Sueca, Elx, Santa Pola, Alzira. En trobarem alguns casos a la Segarra i a Sant Martí de Maldà. El *viu* (< *vidí*) el trobarem a Sant Josep, Santa Agnès, Sant Mateu i Sant Joan d'Eivissa. (*BDLC*, 7, 407)

7. I en nota al peu: «a: Es todavía usual en algún punto de la alta Cataluña y del reino de Valencia, y, fuera la capital, en toda la isla de Ibiza. En Mallorca queda sólo en algunas *cançons populars*, que sentimos no poder transcribir, y en la siguiente cuarteta usual en algunos pueblos de la Isla (Manacor, Felanitx, etc.) para hacer que los poco versados caigan en decir una palabra menos decente: «Dins s'hort de na Maria *entri* / Com entri, cotó *cohi* / Per tot lo redó *cohi* cotó / Y com sorti, cotó *cohb*».

8. Quant als orígens de l'auxiliar, Fullana en fa una interpretació errònia, basada en Nonell (1895), que sosté que provindria de l'evolució fonètica de *fer*. Vegeu-ne la crítica que en fa Pérez Saldanya (1996: 83, n. 13).

9. Vegeu-ne també l'al·lusió pel que fa a la pervivència del perfet simple a Eivissa: «Lo dialecte eivissenc se distingeix del *mallorquí* i del *menorquí*: [...] per la conservació de la primera persona singular del perfet simple, que Mallorca i Menorca i Catalunya perderen durant el segle XVIII (v. gr. m'n ni [*aní = vaig anar*], torní [*vaig tornar*], vulgí [*vulgú = vaig voler*], vøngí [*vengú = vaig venir*])» (*BDLC*, 11, 25). I també en relació amb l'ús de la primera persona la introducció del perfet perifràstic: «I ¿que en direm de les mostres de conjugació eyvissenca que lo *Butlletí* [fa referència al *BDC*] ens dona (I, 33-36) ab tota la prosopopeya del seu catalanisme i internacionalisme? Allà suposa que la primera persona singular del perfet simple (*pəl-li* [*vaig parlar*], *trubi* [*vaig trobar*], *durmi yé* [*vaig dormir*]), etc. se conserva i s'usa en tot Eivissa, allà on ja s'és perduda a *Vila*, a *Formentera*, a les *Salines*, an el *Pla de Vila*; i la tendència és de desaparèixer de tota la pagesia, que encara ho conserva ordinariament, si bé la forma *composta* s'hiifica desgraciadament mes de lo que conven-dria» (*BDLC*, 12, 64-65).

Atès que es tenen a l'abast dades prou fiables, relacionades amb la distribució d'aquest temps en el domini català, provinents de tres projectes de recerca oral desenvolupats durant el segle xx (*La flexió verbal en els dialectes catalans*, l'*Atlas Lingüístic del Domini Català* [ALDC] i el *Corpus Oral Dialectal*), un procediment adequat per determinar si l'àmbit d'ús d'aquest temps s'ha mantingut al llarg d'aquesta centúria o si ha experimentat una reducció és examinar i comparar els resultats de tots tres corpus. Cal tenir en compte, però, pel que fa a la possible confrontació, que els tres corpus no són absolutament comparables per tres motius: a) les localitats enquestades en tots tres projectes són només parcialment coincidents, la qual cosa en limita la comparació; b) les dades no són absolutament homogènies, atès que el nombre de verbs enquestats en cada projecte no coincideix; c) el nombre dels subjectes entrevistats i les característiques varien en tots tres projectes. Malgrat aquestes divergències és possible de superposar-ne les dades i de donar compte de les coincidències que existeixen pel que fa a l'ús del perfet simple. Prèviament, però, es descriurà l'ús d'aquest temps en cadascun dels corpus esmentats.

3.1 *El pretèrit perfet simple en les enquestes de «La flexió verbal en els dialectes catalans»*

Entre els anys 1906 i 1928, Antoni M. Alcover va reunir, mitjançant enquestes dialectals, materials per al que va anomenar *Estudi especial de la conjugació*, el corpus més complet i representatiu de la conjugació verbal dialectal del català de començament de segle xx, que va esdevenir, després de les fases d'ordenació i de sistematització que Moll hi aplicà, *La flexió verbal en els dialectes catalans*. Aquest repertori fou publicat en quatre volums en l'*AORLL*, i paral·lelament en forma de fascicles (Alcover & Moll 1929-33). L'adveniment de la guerra civil deixà incomplet el recull, atès que va romandre inèdit el fascicle dedicat als verbs irregulars.

Alcover obtingué dades més o menys completes de 117 verbs de 170 localitats, malgrat que la versió publicada a les darreries dels anys vint, incloent-ne els verbs que haurien d'haver format part del cinquè volum, fa constar que conté la conjugació de 74 verbs de 149 localitats. Aquest compendi verbal, juntament amb les dades incloses en dotze quaderns de camp, incorpora una informació completa sobre la morfologia verbal catalana —en alguns casos, i com es veurà, no sempre prou fiables— i en conseqüència sobre la distribució i l'ús del pretèrit perfet simple.

El perfet simple apareix, amb distribucions i abasts ben diferents, segons les dades de *La flexió*, en cinc de les sis àrees en què Alcover va dividir el domini català: pirinenc oriental, català oriental, català occidental, valencià i balear. L'Alguer no

registra cap forma corresponent al perfet simple.¹⁰ Manunta (1995) afirma que, actualment, a l'Alguer, no s'usa cap dels dos perfets, els quals han estat substituïts pel pretèrit indefinit. L'anàlisi de documentació del segle xv fins al segle xix, però, manifesta una presència notable de perfets simples i una absència del perfet perifràstic —tret de la tradició imposada pels escriptors de «La Palmavera», que n'inicien la recuperació a començament del segle xx.

Pel que fa al pirinenc oriental, Alcover només registra el perfet simple a Formiguera, com també ho farà més endavant l'ALDC, amb la flexió següent pel que fa a la conjugació I: *espi[é]ri, espi[é]res, espi[é]c, espi[é]ren, espi[é]ru, espi[é]ren*. El perfet simple d'aquesta localitat recorda el perfet occità, que també presenta en les varietats meridionals¹¹ formes velaritzades en la tercera persona. Moll (1991: 158) explica la presència d'aquest element velar com una analogia de les formes dels perfets forts (*bec < BIBUIT*). En la resta del domini rossellonès el perfet simple és absent.¹² El segment *-RE-* del perfet coincideix d'altra banda amb les solucions del perfet occità.

En l'àrea del català oriental, les ocurrencies del perfet simple són mínimes. La forma de pretèrit del verb *deure* (*degueres, degué, deguérem, deguéreu, degueren*), tret de la primera persona, és la forma més general (en consonància amb les observacions de Badia & Cardús 1969), i única que es recull a Canet de Mar, Pineda de Mar, l'Escala (en aquest cas sense l'extensió velar *deveres*) i a Palamós,¹³ on alternen formes amb extensió i sense. Altres indrets també presenten solucions amb el perfet simple: Vilafranca del Penedès i Vic¹⁴ (*fores*), Sant Hilari Sacalm (*fores, reberes*) i Tarragona (*degué, fores*...). Si aquestes formes poden semblar qüestionables per inesperades, més dubtoses són les formes de pretèrit que es registren a Sant Bartomeu del Grau. Aquesta localitat recull el pretèrit simple, tret de la 1a persona, de 28 verbs. A més de la atipicitat d'aquest temps en aquesta àrea, un nou element que ajuda a posar en dubte les realitzacions orals d'aquesta forma és l'informant que respongué el qüestionari: Antoni Griera, que, com recull el BDLC (3, 356), el 1906, es va desplaçar fins a Ripoll, on va dur a Alcover tres llibretes de notes. Encara que *La*

10. Inclourem en nota les informacions complementàries que, sobre morfologia verbal, apareixen en altres quaderns de camp [QC] (Perea 2002a), alguns anteriors al 1906. Pel que fa a l'Alguer, s'indica: «No tenen l'auxiliar "vaig" ni el pretèrit perfet simple, just tenen i usen lo perfet compost: he llaurat» (Llibreta VIII (conj.), 1909-21).

11. Cf. *donèri, donèris, donèt*; però *donèc* en la 3a persona del singular dels parlars meridionals. Vegeu Alibèrt (1976: 102) en relació amb la formació del perfet en occità.

12. Així ho indica Fouché (1924: 136): «Les formes synthétiques [...] ont actuellement disparu de la langue parlée dans le domaine catalan. Elles ont été remplacées par des formes périprastiques composées de l'infinitif précédé de l'ind. prés. de *andare».

13. El QC X, 1902 també registra: «la gent vella conserven la forma simple del preterit perfet».

14. El QC XV, 1902, també fa constar: «Casi be s'es perduda la forma simple del preterit perfet».

flexió verbal consigna que Alcover va tornar a Sant Bartomeu del Grau el 1916, ni el *BDLC* ni cap quadern de camp no donen cap notícia d'aquesta nova enquesta.

Balaguer,¹⁵ Organyà i Sant Martí de Riucorb,¹⁶ en la zona del català occidental, registren solament formes del pretèrit simple del verb *ésser* (Balaguer): *fores/forets, fon, fòrem, fòreu, foren*; Organyà: *fores, fou, fòrem, fòrom, fòreu, fòrou, foren*; Sant Martí de Riucorb: *forets*. D'altra banda, Gandesa i Tortosa fan, segons *La flexió verbal*, una perífrasi de tipus mixt: *vaig, vas, va, vam, vau, van degué*, com també Ribarroja d'Ebre, que recull la variant *vai* en la 1a persona.

El balear és, juntament amb el valencià, l'àrea on el perfet simple té unes ocurrences més elevades. En el primer cas, aquest temps és molt usat a catorze localitats de Mallorca (Alcúdia, Ariany, Artà, Binissalem, Esporles, Felanitx, Manacor, Palma, Pollença, Sa Pobla, Santa Margalida, Sineu, Sóller i Son Servera), a sis d'Eivissa (Corona, Eivissa,¹⁷ Jesús, Sant Jordi de ses Salines, Sant Mateu d'Aubarca i Sant Rafel de Forca) i a Sant Francesc Xavier de Formentera. Sant Antoni de Portmany i Sant Josep de sa Talaia registren pocs casos de perfet simple no per manca d'ús de real, sinó pel fet que aquestes localitats no van quedar reflectides en *La flexió verbal* perquè els quaderns de camp no hi registren un nombre elevat de respostes. La primera persona es recull de manera no sistemàtica a Corona, Eivissa¹⁸ (vila Marina i vila nord), Jesús, Sant Antoni de Portmany, Sant Francesc Xavier de Formentera, Sant Jordi de ses Salines, Sant Mateu d'Aubarca i Sant Rafel de Forca.

A Menorca, el perfet simple és molt poc usat.¹⁹ Només hi és recollit el perfet de *seure* (*segueres*) a Alaior, es Castell, es Mercadal, es Migjorn Gran, Ferreries, Fornells, Maó i Sant Climent.²⁰ A Sant Lluís i a Ciutadella s'afegeixen també, respectivament, les formes de pretèrit de *ser* (*fonc*) i de *deure* (*degueres/deveres*).

La presència del perfet simple en els indrets balears esmentats no exclou l'ús de la forma perifràstica. A Mallorca, les catorze localitats anteriors fan servir el perfet perifràctic, fet que també ocorre a Eivissa, Formentera i Menorca.

15. El QC XVI, 1902, recull: «Perden la forma simple de preterit (A n-el sigle xv la conservaven. Llibre de Consuetuts. Arxiu Ajuntament)».

16. El QC XV, 1902, indica: «Coneguí, me'n aní (encara queda aquesta forma simple si be la composta ja es mes usada)».

17. Alcover fa també la distinció entre Eivissa vila Marina i Eivissa vila nord. Cf. Perea (2001).

18. El QC VI, 1902, registra: «Jo me hi cunfessí, arribí allá. Se conserva la primera persona del pretèrit». El mateix es fa constar el QC XIV, 1917, pel que fa a Sant Antoni de Portmany. «Jo aní, anares»; i a la pàgina d'Eivissa: «Jo'm casí, casares. Se conserva aquest preterit simple i també la primera persona, sobre tot a n-els verbs de la primera»: jo tussí, jo bullí, jo cru[s]í, jo k[ə]bí, jo escupí, jo lle[ɟ]í, jo munyí, jo valguí, jo n[ə]í, [ɟ]g<u>í, s[ə]bí, rig<u>í, cug<u>í i en general tots els verbs que conserven aquesta forma».

19. El QC XIII, 1906, en relació amb Ferreries, es Mercadal, Sant Climent, indica: «no tenen el perfet simple»; i en relació amb es Migjorn Gran, Fornells i es Castell: «s'és perdut el preterit perfet simple».

20. A la Llibreta VIII (conj.) (1909-21) se'n fa una referència explícita: «Lo pretèrit perfet simple s'és perdut de tot; ab l'auxiliar vatx fan lo pretèrit. Vatx remetre (contestar) a sa mamà».

A València, segons les dades d'Alcover, s'aprecien dos comportaments generals quant a l'ús del perfet simple: a) localitats on la presència de la forma sintètica és numèricament destacable: Benigànim,²¹ Elx,²² Gandia, la Vila Joiosa,²³ Lliria,²⁴ Pego,²⁵ Sagunt (Morvedre),²⁶ Sueca²⁷ i València;²⁸ b) localitats on la presència del perfet simple és molt reduïda o inexistent: Alacant, Alcalà de Xivert, Alcoi, Benissa,²⁹ Biar, Castelló de la Plana, Cocentaina, Monòver,³⁰ Morella, Patró³¹ (Vall de Gallinera) i Tàrbena (no se superen mai els trenta registres en la base de dades).

De les nou localitats del primer grup cal distingir encara les que fan la primera persona d'aquest temps en tots els verbs enquestats o en la majoria (Elx, Gandia, Lliria, Sagunt [Morvedre], Sueca, València) i les que no la registren mai (Benigànim, la Vila Joiosa, Pego). Les onze localitats del segon grup apleguen solucions esporàdiques de la forma de perfet.³²

Les formes perifràstiques són usades, segons *La flexió verbal*, en 22 localitats: Alacant, Alcalà de Xivert, Alcoi, Benassal, Benigànim, Benissa, Biar, Castelló de la

21. Hi afegim en forma de nota, quan s'hi recullen, les al·lusions que fa el *Bolletí* a la presència de la forma simple: «Conserva lo *perfet simple* fora la primera persona singular (*digueres, digué, diguérem, diguéreu, digueren*)» (BDLC, 10, 185).

22. Barnils (1913: 81, § 205), en la nota introductòria a la flexió verbal, subratlla que l'ús del pretèrit perfet simple és propi d'Elx. La forma perifràstica és general en tot el domini alacantí i també és utilitzada a Elx, on domina, però, la forma simple. El pretèrit simple és tan propi de la ciutat que la gent de la província es burla de les formes *aní, diguí, cantí*. Barnils va fer enquestes exhaustives a Elx, Alacant, Benissa, Pego i Bocairent i enquestà alguns verbs a Xixona, Monòver i Alcoi. Vegeu també les referències del QC VI, 1902: «*vinguí, aní*. A Elx fan la primera persona preterit simple». I encara el *Bolletí* recull: «Aquí conserven el perfet simple en totes les *persones (aní, anares, anà, etc.)*» (BDLC, 10, 168).

23. «En punt a conjugació la Vila Joiosa no difereix gaire d'Elx i Monòver; li manca com an aquesta segona vila lo perfet simple i el fa compost ab l'auxiliar *vaig*» (BDLC, 10, 172).

24. «Conserven complet lo *perfet simple (diguí, digueres, digué, etc.)*» (BDLC, 10, 194).

25. Segons el QC II, 1918, «Conserven la 3a persona sing. del preterit simple: *morí, respongué, digué, cantà, tingué, anà, surtí, gronyí*».

26. Tenen complet lo *perfet simple (coneguí, conegueres, conegué, etc.)* (BDLC, 10, 196).

27. El QC VII, 1902, indica: «tenen la forma simple del preterit perfet (m'en aní, m'en vingué)». «Conserven sencer el perfet simple (*aní, anares, anà, anàrem, anàreu, anàren*)» (BDLC, 10, 189).

28. «Conserven complet lo *perfet simple (cantí, cantares, cantà, cantàrem, cantàreu, cantaren)*» (BDLC, 10, 192).

29. «La conjugació de Benissa no se diferencia gayre de la de Tàrbena i la Vila Joiosa: a) No tenen lo perfet simple i lo fan ab l'auxiliar *vaig*» (BDLC, 10, 177).

30. «No tenen lo perfet simple i en fan un de compost ab l'auxiliar *vaig* (v. gr. *vaig acudí, vas acudí, va acudí, etc.*)» (BDLC, 10, 167).

31. «No tenen lo *perfet simple*» (BDLC, 10, 182).

32. S'observen algunes primeres persones amb la desinència -é. Alacant: *caberes, consentires*; Alcalà de Xivert: 1a *degué*; Alcoi: *consentires*; Benissa: *acudires, consentires, degueres, ascupí, gronyí*; Biar: *consentires*, 1a *devé*; Castelló de la Plana: 1a *degué, escriguí, gronyguí*; Cocentaina: *conegueres, consentires*, 1a *degué*, 3a *hagué, vegueres/veres, volgué*; Monòver: *caberes, consentires*; Morella: 1a *degué, escupires*; Patró (Vall de Gallinera): 3a *aná, caberes, consentires, degué*; Tàrbena: *acudí, caberes, calgué, consentires, degueres, escopí*.

Plana, Cocentaina, Elx, Gandia, la Vila Joiosa, Lluçena, Monòver, Morella, Patró (Vall de Gallinera), Pego, Sagunt (Morvedre), Sueca, Tàrbena, València i Vinaròs. Si es comparen aquestes localitats amb les enumerades anteriorment, s'observa que apareixen totes les que integraven el segon grup, mentre que, pel que fa al primer, solament Lliria n'és absent, la qual cosa fa pensar que, ometent la possibilitat que es tracti d'un descuit, en aquesta localitat s'usa de manera exclusiva la forma simple del perfet. En contrapartida, a Benassal, Lluçena i Vinaròs no es registra mai la forma sintètica.

3.2 *El pretèrit perfet simple en les enquestes de l'«Atlas Lingüístic del Domini Català»*

No és el moment ni el lloc de parlar dels orígens ni del desenvolupament de l'ALDC. La publicació fa un any del primer volum de l'atles, juntament amb els diversos articles que s'han succeït des dels seus inicis (Badia & Colon 1952 i 1955) i els darrers reports sobre l'estat dels treballs (Veny & Pons 1994) fan que l'ALDC no necessiti presentació.

L'any 1975 es va cloure la fase d'enquestació, després d'aplicar un qüestionari de més de dues mil preguntes a 190 localitats. Les preguntes del qüestionari s'agrupaven en quatre seccions: lèxic, morfologia, sintaxi i fonosintaxi. De la secció de morfologia s'han extret les respostes a la qüestió 2278, l'enunciat de la qual és *vaig cantar*.³³

La distribució geogràfica del perfet simple, segons les dades de l'ALDC, comprèn dues àrees dialectals —previsiblement el balear i el valencià— i una localitat de l'àrea rossellonesa (Formiguera), que ja havia estat enquestada per Alcover, i en la qual s'obtenen els mateixos resultats [kənté̞ri, kənté̞rəs, kənté̞k, kənté̞rən, kənté̞ru, kənté̞rən] i el mateix sincretisme entre 1a i 3a persones del plural.

Pel que fa a l'àrea balear, es manté, *grosso modo*, el perfet en les varietats mallorquines i eivissenques i és absent en l'illa de Menorca, on s'usa sistemàticament la forma perifràstica. Cal fer, però, en relació amb les dades d'Alcover, alguns reajustaments.

A l'illa de Mallorca foren enquestades les localitats següents: Pollença, Son Servera, Felanitx, Santanyí, Lluçmajor, Palma, Sóller, Alaró, Sineu i Montuïri. En aquestes deu localitats la resposta majoritària fou el perfet perifràstic (amb variacions fonètiques en la 1a persona: [vátʃ], [váj]), per bé que en certs indrets es manté en algunes persones la forma simple (a Pollença: váj, várəs, va cantá; cəntárəm,

33. Vull agrair a Joan Veny totes les facilitats que m'ha donat per accedir als resultats d'aquesta qüestió.

cəntárəw, cəntárən). En d'altres alternen algunes formes del perfet simple amb les del perifràstic, tot i que n'és absent de manera sistemàtica la primera persona. Així, a Son Servera conviuen les solucions [várəs kantá / kəntárəs], [várən kantá / kəntárən], [várəw kantá / kəntárəw]; a Sineu: en totes cinc persones hi ha les dues alternatives; a Alaró, conviuen perfet simple i perifràstic en les tres persones del plural: [várən kantá / kəntárəm], [várəw kantá / kəntárəw], [várən kantá / kəntárən]; a Santanyí i a Palma, l'alternança es redueix a la 1a persona del plural: [kəntárəm / várəm kantá], la resta de persones es realitzen segons la forma perifràstica; i a Sóller l'alternança es limita a la 2a persona del singular: [kəntárəs / várəs kantá]. A Montuiri, la 1a i 3a persones es fan amb la forma perifràstica (váj, vá kantá), mentre que la resta fa servir la simple ([kəntárəs, kəntárəm, kəntárəw, kəntárən]). Felanitx és l'única localitat on el perfet perifràstic és usat de manera exclusiva.

Dos van ser els indrets enquestats a Eivissa: la ciutat d'Eivissa i Sant Josep de sa Talaia. Totes dues localitats coincideixen en l'ús del perfet perifràstic en totes les persones ([vátʃ, várəs, va, várəm, várəw, várəŋ]) i en l'alternança en les tres persones del plural amb les formes simples ([kəntárəm, kəntárəw, kəntárən]).

L'enquesta al País Valencià es va fer en les localitats següents: Vinaròs, Albocàsser, Alcalà de Xivert, Castelló, Borriana, Algímia de la Baronia, Casinos, Vilamarxant, Torís, el Puig de Santa Maria, València, Alfafar, Picassent, Sollana, Albalat de la Ribera, Alzira, Benigànim, Ontinyent, Pego, Tàrbena, Altea, Novelda, Alacant i Guardamar. Com era de preveure, el perfet simple no s'usa mai en la zona castellanenca; i, pel que fa a les varietats meridionals, solament es recull de manera sistemàtica a Guardamar ([kantí, kantáres, kantá, kantárem, kantáreu, kantaren]) en totes les persones. La 1a persona és l'única on es produeix l'alternança entre la solució simple i la perifràstica ([kantí / bájʃ kantár]). L'absència d'enquestes a Elx no permet de constatar en aquest indret el grau de pervivència de la forma simple.

El perfet simple es manté de manera sistemàtica ([kantí, kantáres, kantá, kantárem, kantárew, kantaren]) en la zona central de l'àrea valenciana. No alterna amb la forma perifràstica a Algímia de la Baronia, Casinos, Vilamarxant, Torís, el Puig de Santa Maria, València, Alfafar, Picassent i Sollana. A Albalat de la Ribera la 1a persona del singular es realitza mitjançant la forma perifràstica ([bátʃ kantár]);³⁴ la resta de persones es conjuguen segons la forma simple ([kantáres, kantárem, kantárew, kantaren]). Alzira és l'únic indret on conviuen en totes les persones les formes simples i les perifràstiques.

34. No s'ha trobat cap solució corresponent a la tercera persona.

3.3 *El pretèrit perfet simple en les enquestes del «Corpus Oral Dialectal»*

Del 1995 ençà, el subprojecte corresponent al *Corpus Oral Dialectal* (COD), emmarcat en el projecte de recerca «La variació en el llenguatge. El catalán actual»,³⁵ desenvolupat en el Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Barcelona, va començar a aplegar un corpus oral representatiu dels sis principals dialectes del català. La primera fase d'aquest projecte va consistir en un treball de camp, iniciat l'any 1996, en el qual es van enquestar un mínim de tres informants de 30 a 45 anys de cada cap de comarca (o de localitats equivalents en el cas que no existeixi aquesta divisió) del domini lingüístic. L'enquesta, a més de registrar textos orals espontanis, incloïa, pel que fa a la morfologia, un qüestionari de caràcter dirigit que elicitava la flexió completa de cinc verbs considerats regulars: *cantar*, *perdre*, *beure*, *sentir* i *servir*.

El corpus, un cop finalitzada la tasca d'enquestació, inclou més de tres-cents cinquanta textos lliures d'uns deu minuts de durada. Les respostes als qüestionaris de tipus fonètico-morfològic, transcrits, com els textos, ortogràficament i fonèticament, han estat integrades en diverses bases de dades interrelacionals i se'n procedeix actualment a la mapificació i a la interpretació dels resultats. La base de dades que conté la flexió de verbs regulars compta amb 403766 registres.

L'accés als materials de la base de dades esmentada i l'anàlisi de converses enregistrades en els indrets coincidents permeten de determinar l'extensió i l'ús de la forma simple del perfet. Atès que el criteri de selecció de localitats fou la capital de comarca, en territori rossellonès no va ser enquestada Formiguera, amb la qual cosa no es coneix el grau de manteniment del perfet simple en aquest indret.

Els resultats obtinguts en l'àrea balear confirmen l'absència d'ús del perfet simple en benefici del perifràstic a l'illa de Menorca, i les alternances que mostraven les dades de l'ALDC pel que fa a les varietats de Mallorca i d'Eivissa.

A Mallorca, on foren enquestats cinc indrets (Pollença, Manacor, Felanitx, Palma i Sóller), la forma perifràstica és general (novament amb variacions de tipus fonètic en la primera persona: [váj / vátʃ]), per bé que la forma simple hi alterna de manera esporàdica en algunes persones en determinats indrets. A Sóller, hi ha alternança de les formes simples amb les perifràstiques en la 2a persona del singular i en totes les del plural. A Pollença alternen totes dues formes de perfet en la 3a persona del plural de verbs diferents ([vátʃən kantá / sərvíʀən]). A Palma hi ha alternança en les tres persones del plural. A Manacor, en la 2a persona del singular; i a Felanitx, en la 2a del singular i en la 3a del plural.

35. Vegeu-ne les característiques a Lloret & Perea (2002).

L'alternança entre les formes de perfet perifràstic i simple també es produeix a Eivissa i a Formentera. A la ciutat d'Eivissa la forma simple apareix, tot convivint amb la solució perifràstica general, en la 2a persona del singular i en la 1a del plural. A Sant Francesc Xavier de Formentera l'alternança té lloc en totes les persones tret de la 1a i de la 3a. Els textos lliures confirmen en la majoria de casos el domini de les formes perifràstiques sobre les simples. Solament a Sóller, un informant utilitza algunes formes de perfet simple en la conversa espontània en alternança amb d'altres de perifràstiques (*vengueren, agafaren, prengueren, digueren; varen estar / dur / llevar, va aturar / desaparèixer*).

En l'àrea valenciana, el perfet simple és absent de les varietats septentrionals (Morella, Vinaròs, Albocàsser, l'Alcora, Castelló i Borriana) i meridionals (Novelda, Alacant, Alcoi, Cocentaina, Ontinyent i Dénia), tret d'Elx i de Guardamar, on la forma simple es manté de manera desigual. A Elx, dos informants dels tres enquestats van fer servir sistemàticament la forma perifràstica. El tercer va utilitzar exclusivament el perfet simple en la conjugació dels verbs *cantar* i *perdre*; la resta van ser flexionats d'acord amb la forma perifràstica. Quant a Guardamar, els quatre informants van respondre el qüestionari fent servir de manera prioritària la forma simple, per bé que en la conjugació d'alguns verbs es decantaren per la forma perifràstica.

Les varietats centrals de València (Llíria, Sagunt, València, Alzira, Sueca) són les que utilitzen el perfet simple de manera general, bé que amb certes vacil·lacions, amb la qual cosa es genera un sistema mixt on alternen formes simples i formes perifràstiques. S'usa també la forma simple de la 1a persona del singular. Llíria és l'únic indret on tots els enquestats van fer servir sistemàticament el perfet simple, en tots els verbs, i tant en el qüestionari com en la conversa lliure. A Sagunt i a Sueca, sembla que la situació més formal d'enquesta facilitava l'ús de la forma perifràstica, bé que en la conversa el perfet simple era força present. A València dos informants dels quatre entrevistats van fer servir, en la conversa, de manera general, les formes perifràstiques.

4. EL PRETÈRIT PERFET SIMPLE AVUI

L'anàlisi de les dades recents i la comparació amb altres dades orals recollides al llarg del segle passat permet d'extreure les conclusions següents:

a) A grans trets, el perfet simple manté la vitalitat, bé que sovint alternant amb les formes perifràstiques, en la zona central del País Valencià, en una part de l'alacantí, a Eivissa i a Mallorca.

b) En el País Valencià, el perfet simple, com a forma exclusiva, i segons les dades

del *COD*, es manté solament a Llúria. A Guardamar i a València l'ús de la forma simple és majoritària, tot i que alguns verbs també es conjuguen d'acord amb el model perifràstic. En els altres indrets del valencià central, que es corresponen amb l'apitxat, on s'utilitza el perfet simple (Sueca, Alzira i Sagunt) s'observa una presència notable de les solucions perifràstiques.³⁶ A Elx, es manté parcialment el perfet simple en totes les persones, però alterna amb la forma perifràstica.

c) Si es comparen les dades de tots tres corpus, en relació amb l'àrea valenciana, malgrat la dificultat en la superposició de localitats, s'evidencia una certa regressió en l'ús de la forma simple en relació amb les poblacions on Alcover recollí el perfet simple (Sagunt, Llúria, València, Sueca, Gandia, Benigànim, Pego, i també a la Vila Joiosa i a Elx). L'*ALDC* el registra sistemàticament a Algímia de la Baronia, Casinos, Vilamarxant, Torís, el Puig de Santa Maria, València, Alfafar, Picassent, Sollana i Alzira; en la part meridional, aquest temps també es troba a Guardamar. Les dades del *COD* conserven aproximadament, amb menys localitats, la mateixa extensió d'ús del perfet simple que les dades de l'*ALDC* (Sagunt, Llúria, València, Sueca i Alzira), i en la part sud es manté Guardamar i es reintrodueix Elx, omesa en les enquestes del *ALDC*.³⁷

d) A les Illes Balears, el perfet simple no s'usa a Menorca. A Mallorca, Eivissa i Formentera es manté però no d'una manera absoluta, atès que hi conviu en totes les localitats (Pollença, Sóller, Palma, Manacor, Felanitx, Eivissa i Sant Francesc Xavier de Formentera), si es prenen com a referència les dades del *COD*, amb més o menys alternança amb el perfet perifràstic. Aquesta convivència ja s'evidenciava en les dades d'Alcover; les dades de l'*ALDC* mostren un decantament vers les formes perifràstiques; i els materials més recents del *COD* manifesten una alternança que tendeix a fer majoritari l'ús del perfet perifràstic. A Eivissa, que era, en el marc balear, segons les descripcions dialectals i gramaticals, el baluard de resistència del perfet simple, hi conviuen també les solucions perifràstiques.

e) En territori valencià, que és on la primera persona es manté amb més vitalitat, s'observa —i Sueca n'és un bon exemple— la introducció de les formes perifràstiques en la primera i tercera persones. A Mallorca i a Eivissa la conservació de les formes simples té lloc precisament en la segona persona del singular i en totes les persones del plural, i és justament aquí on es produeix l'alternança. No s'han trobat, en les enquestes del *COD*, cap realització de perfet simple en la primera i tercera persones.

36. Cal explorar fins a quin punt els parlants s'inclinen per l'ús del perifràstic perquè perceben el perfet simple com a massa col·loquial.

37. Cal tenir en compte que, pel que fa a la superfície de l'àrea d'ús del perfet simple, les dades del *COD* van recollir dades en les capitals de comarca, per tant no es tenen materials de les localitats centrals interiors, com ara Vilamarxant i Torís, que van ser registrades en l'*ALDC*.

f) El perfet simple és, en general, un temps verbal homogeni quant als morfes que el componen, i quant a les varietats on s'utilitza. Cal destacar només una certa expansió del segment velar en alguns verbs en l'àrea valenciana ([perɣi]).

g) Si en les àrees on l'ús del perfet simple ha estat tradicional s'observa una certa recessió quant a l'ús i en paral·lel una presència cada cop més important (sobretot en les varietats illenques) del perfet perifràstic, en la resta del domini català la forma sintètica no s'utilitza mai en l'àmbit oral. En el vessant escrit, però, s'havien fet esforços, des de mitjan segle XIX, per recuperar-lo, fins i tot la primera persona («Los escritores del Renacimiento, sin proscribir la primera persona del definido compuesto han hecho bien en resucitar la primera persona del simple por creer prosáica la otra, y porque, repetida con frecuencia, como exigen á veces las necesidades del pensamiento, llega á hacerse insoportable», Forteza 1915: 272), atesa la càrrega de vulgaritat que comportava l'ús del perifràstic (Fullana 1906: 273). Altres recomanacions pel que fa a l'ús del perfet simple, ara en l'àmbit literari, són més tardanes (Moll 1933: 179):³⁸ «Aquesta flexió composta (l'estudi de la qual pertany pròpiament a la sintaxi) és ben acceptable en la llengua literària, però quasi sempre és millor usar el perfet simple que té l'avantatge d'esser més sintètic i expressiu» o Badia (1951: 313): «El perfecto sintético [...] es también muy usado en la lengua literaria moderna, que en general parece preferirlo al perifrástico» i Badia (1962: I, 276-277):

En la lengua escrita, tradicionalmente, se daba la prioridad al perfecto simple, de modo que hacia 1900, en un texto escrito, si tenía pretensiones estéticas, no se podía usar en el tiempo perifrástico; posteriormente éste ha ido ganando terreno en esta dimensión, y hoy el catalán literario emplea uno u otro de ambos tiempos, de modo que la opción se ha convertido en un recurso estilístico. Persiste, no obstante, la antigua apreciación de superioridad del perfecto simple, especialmente en determinados autores.³⁹

La potenciació del perfet simple en el vessant literari o en els registres formals no tenia a veure, però, amb criteris de correcció o d'incorrecció, sinó que es fonamentava, en general, en consideracions de tipus estètic o estilístic i també de prestigi, mercès a la seva vinculació amb registres més cultes.

h) En relació amb el codi escrit, i en àmbits relativament menys formals, com ara en els mitjans de comunicació, es tendeix a fomentar l'ús de la forma perifràstica. Bibiloni (1995: 15) es plany que alguns mitjans de comunicació prohibeixen

38. Vegeu-ne també l'opinió (Moll 1993: 128), amb càrrega sancionadora, sobre l'ús de les formes analògiques de perfet perifràstic: «no tan recomanables». Contràriament a aquest parer, els parlants mostren preferència per aquestes variants, que les consideren més cultes.

39. Vegeu també Solà (1977) en relació amb les actituds envers les dues modalitats de perfet.

l'ús del perfet simple. El cert és que diversos llibres d'estil⁴⁰ recomanen la utilització de la perífrasi: «Entre les dues possibilitats que ofereix el català, la forma perifràstica és la més utilitzada i la que sembla més adequada al tipus de textos que emet normalment l'Ajuntament. La forma simple és més adequada en textos de marcat caràcter formal» (Solà 2000: 36). La prospectiva, doncs, en relació amb el futur d'aquest temps, és la tendència a la substitució progressiva per la forma perifràstica no sols en l'àmbit geogràfic on encara s'utilitza, sinó també en els textos escrits, particularment els que no són de caràcter literari.

MARIA PILAR PEREA
Universitat de Barcelona

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ALCOVER 1906-07: Antoni M. Alcover, «Dietari de l'excursió filològica feta amb el Dr. Schädel dins els dominis català, de 31 de juliol a 13 de setembre de 1906», *BDLC*, 3, 257-367.
- ALCOVER 1913: Antoni M. Alcover, «Dietari de l'Eixida d'enguany a França i altres nacions per lo que's refereix a la filologia romanista», *BDLC*, 7, 309-356.
- ALCOVER 1918: Antoni M. Alcover, «Dietari de l'eixida p'el Reyne de València i Catalunya occidental (1918)», *BDLC*, 10, 165-252.
- ALCOVER 1920: Antoni M. Alcover, «Dues eixides filològiques que ens passà per malla donarne conte. Eixida a Eivissa i Formentera», *BDLC*, 11, 23-28.
- ALCOVER 1921: Antoni M. Alcover, «Els eyvissenchs. ¿Son o no nissaga catalana?», *BDLC*, 11, 49-65.
- ALCOVER & MOLL 1929-33: Antoni Maria Alcover i Francesc de Borja Moll, «La flexió verbal en els dialectes catalans», *AORLL*, 2, 1929, [73] 1- [184] 112; 3, 1930, [73] 1- [168] 96; 4, 1931, [9] 1- [104] 96; 5, 1932, [9] 2 - [72] 64).
- ALEGRE 1991: Montserrat Alegre, *Dialectologia catalana*, Barcelona, Teide.
- ALIBÈRT 1976: Lois Alibèrt, *Gramatica occitana*, Montpeller, Centre d'Estudis Occitans.
- AVUI 1997: Avui, *Llibre d'estil del diari «Avui»*, Barcelona, Empúries.
- BADIA 1951: Antoni Maria Badia i Margarit, *Gramàtica històrica catalana*, Barcelona.
- BADIA 1962: Antoni Maria Badia i Margarit, *Gramàtica catalana*, Madrid, Gredos, 2 vols.

40. Per posar només alguns exemples: *El Llibre d'estil del diari Avui* (1997: 24-25) opta per la solució perifràstica, més periodística i majoritària, per raó que «el lector corrent s'identifica amb aquesta forma, única vigent en el terreny oral al Principat». El *Llibre d'estil de la UPF* (<http://www.upf.es/grec/gl/libestil/>) s'inclina pel perfet perifràstic amb aquesta argumentació: «Considerem el perfet perifràstic (*va parlar, vam negociar*) més propi del registre estàndard que no pas el perfet simple (*parlà, negociàrem*), que generalment es considera més propi de registres dialectals o marcadament cultes. Per aquest motiu, com a norma general utilitzarem el perfet perifràstic».

- BADIA 1981: Antoni Maria Badia i Margarit, *Gramàtica històrica catalana*, València, Universitat de València.
- BADIA 1994: Antoni Maria Badia i Margarit, *Gramàtica de la llengua catalana: descriptiva, normativa, diatòpica, diastràtica*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana.
- BADIA 1999: Antoni Maria Badia i Margarit, *Les Regles d'esquivar vocables i «La qüestió de la llengua»*, Barcelona, IEC.
- BADIA & CARDÚS 1969: Antoni Maria Badia i Margarit i Maria Cardús, «Sociologia del pretèrit perfet simple en el català de Barcelona», *Iberoromania*, 1, 273-298.
- BADÍA & COLÓN 1952: Antoni Maria Badia Margarit i Germà Colón, «Atlas linguistique du domaine catalan», *Orbis*, 1, 403-409.
- BADIA & COLÓN 1955: Antoni Maria Badia i Margarit i Germà Colón, «L'Atlas Lingüístic del Domini Català», a *VII Congreso Internacional de Lingüística Románica*, ed. A. Badia, A. Grieria i Udina, A., Barcelona, II, 655-660.
- BARNILS 1913: Pere Barnils, *Die Mundart von Alacant. Beitrag zur Kenntnis des Valencianischen*, Barcelona, IEC.
- BIBILONI 1995: Gabriel Bibiloni, «L'estandardització del català: un debat obert», *RdC*, 97, 9-24.
- BRUGUERA 1981: Jordi Bruguera, «La locució prepositiva *de part*, el present històric i el perfet perifràstic en la *Crònica* de Jaume I», a *Misc. Bohigas*, I, 27-42.
- COLÓN 1978a: Germà Colón, «El perfet perifràstic en català *va + infinitiu*» (1959), a *La llengua catalana en els seus textos*, Barcelona, Curial, 1978, II, 119-130.
- COLÓN 1978b: «Sobre el perfet perifràstic *vado + infinitiu* en català, provençal i en francès» (1976), a *La llengua catalana en els seus textos*, Barcelona: Curial, 1978, II, 131-174.
- FORTEZA 1915: Tomàs Forteza, *Gramàtica de la llengua catalana*, Palma, Escuela Tipográfica Provincial.
- FOUCHÉ 1924: Pierre Fouché, *Morphologie historique du roussillonnois*, Tolosa, Privat.
- FULLANA 1908: Lluís Fullana, «Ullada general sobre la Morfologia Catalana», a *Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana (Barcelona 1906)*, [Barcelona], Joaquim Horta, 1908, 249-282.
- GULSOY 2001: Joseph Gulsoy, «La formació del perfet perifràstic “*vado+inf*”», a *Actes del novè Col·loqui d'Estudis Catalans a Nord-Amèrica: Selected Proceedings*, Barcelona, PAM, 19-54.
- LÓPEZ GARCIA 1979: Ángel López Garcia, «El pretérito perifrástico catalán y la teoría de las perifrasis románicas», a *Homenaje a Samuel Gili Gaya (in memoriam)*, Barcelona, Bibliograf, 129-137.
- LORET & PEREA 2002: Maria Rosa Lloret i Maria Pilar Perea, «A Report on the *Corpus Oral Dialectal del Català Actual* (COD)», *Dialectologia et Geolinguística*, 10, 1-18.
- MANUNTA 1995: Francesc Manunta, «Els perfets simples i perifràstics en la tradició algueresa», a *Misc. Badia*, I, 605-619.
- MOLL 1933: Francesc de Borja Moll, «Lliçons elementals de gramàtica catalana», *BDLC*, 15, 177-181.
- MOLL 1991: *Gramàtica històrica catalana*, València, Universitat de València.
- NONELL 1895: Jaume Nonell i Mas, *Anàlisis morfològic de la llènga catalana antiga comparada ab la moderna*, Manresa, Tipografia de Sant Joseph.
- PEREA 2001: Maria Pilar Perea, *La flexió verbal en els dialectes catalans d'A. M. Alcover i F. de B. Moll. Les dades i els mapes*, Palma, Conselleria d'Educació i Cultura. Govern de les Illes Balears, edició en CD-ROM.

- PEREA 2002a: Maria Pilar Perea, *Quaderns de camp*, Palma, Conselleria d'Educació i Cultura. Govern de les Illes Balears, edició en CD-ROM.
- PEREA 2002b: Maria Pilar Perea, «Flexió verbal regular», *GCC*, 583-646.
- PÉREZ SALDANYA 1996: Manuel Pérez Saldanya, «Gramaticalització i reanàlisi: el cas del perfet perifràstic en català», a *Actes AILLC 10*, III, 71-107.
- PÉREZ SALDANYA 1998: *Del llatí al català. Morfosintaxi verbal històrica*, València, Universitat de València.
- SANCHIS GUARNER 1993: Manuel Sanchis Guarnier, *Gramàtica valenciana*, Barcelona, Altafulla.
- SOLÀ 1977: Joan Solà, «Jo no crec que es vagi escapar», a *A l'entorn de la llengua*, Barcelona, Laia, 111-114.
- SOLÀ 2000: Joan Solà, *Llibre d'estil de l'Ajuntament de Barcelona*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona.
- VALLDUVÍ 1988: Enric Vallduví, «Sobre el perfet perifràstic del català», a *Actes del cinquè Col·loqui d'Estudis Catalans a Nord-Amèrica*, Barcelona, PAM, 85-98.
- VENY 1984: Joan Veny, *Els parlars catalans*, Palma, Moll.
- VENY & PONS 1994: Joan Veny i Lúdia Pons Grieria, «Atlas Lingüístic del Domini Català: Estado de los trabajos», a *Geolingüística. Trabajos europeos*, ed. Pilar García Mouton, Madrid, CSIC.